

**MJERE ZA UNAPREĐENJE I RAZVOJ PRIVREDE
TUZLANSKOG KANTONA**

I. ANALIZA STANJA PRIVREDE TUZLANSKOG KANTONA U PERIODU 2006-2012

Stanje privrede u Tuzlanskom kantonu ne nalazi se na zavidnom nivou. Ovu ocjenu dijele svi i nije teško doći da takvih zaključaka. Međutim, uzroci takvog stanja su mnogobrojni i imaju različit intenzitet djelovanja. Da bi odgovorili na pitanje koji su to faktori doprinijeli ovakavom stanju privrede u Tuzlanskom kantonu bila bi potrebna opsežna i ozbiljna analiza koja bi tražila mnogo vremena i prostora. Gledanjem sa opšteg nivoa, te faktore možemo podijeliti na faktore okruženja i faktore unutar samog privrednog sistema kantona. Ono što otežava pristup kod sagledavanja uticaja faktora jeste podijeljena nadležnost između Federacije i kantona. Stvari bi bile jasnije kada bi te nadležnosti bile jasno razlučene, bilo da su na nivou kantona ili na nivou Federacije, ali podijeljene ne idu u prilog za davanje ocjene kakava je privredna politika vođena na ovim prostorima. Prema tome, generalno gledajući, postojeći institucionalni okvir koji karakteriše privredna kretanja Kantona, ne ide u prilog stvaranja jasne slike u ovoj oblasti. Uvažavajući navedeno, možemo konstatovati da su rezultati svake, pa i ove analize, opterećeni poteškoćama vezanim za identifikovanje kantonalnog stepena uticaja faktora na današnje stanje u privredi kantona. Postoje i druge poteškoće, međutim, za jasnoću ocjene ekonomskih politika, ova činjenica ima presudan značaj. Ovu analizu treba promatrati u tom kontekstu sagledavanja:

1. Kretanja domaćeg bruto proizvoda
2. Kretanja industrijske proizvodnje
3. Kretanja spoljnotrgovinske razmjene
4. Zaposlenosti-nezaposlenosti i plata.

Dobiveni rezultati analize stavljeni su u kontekstu zacrtanih ciljeva prezentiranih u Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona za period 2008 – 2013, te kao takvi poslužili za prijedlog mjera za prevazilaženje nastale privredne situacije.

1. Bruto domaći proizvod

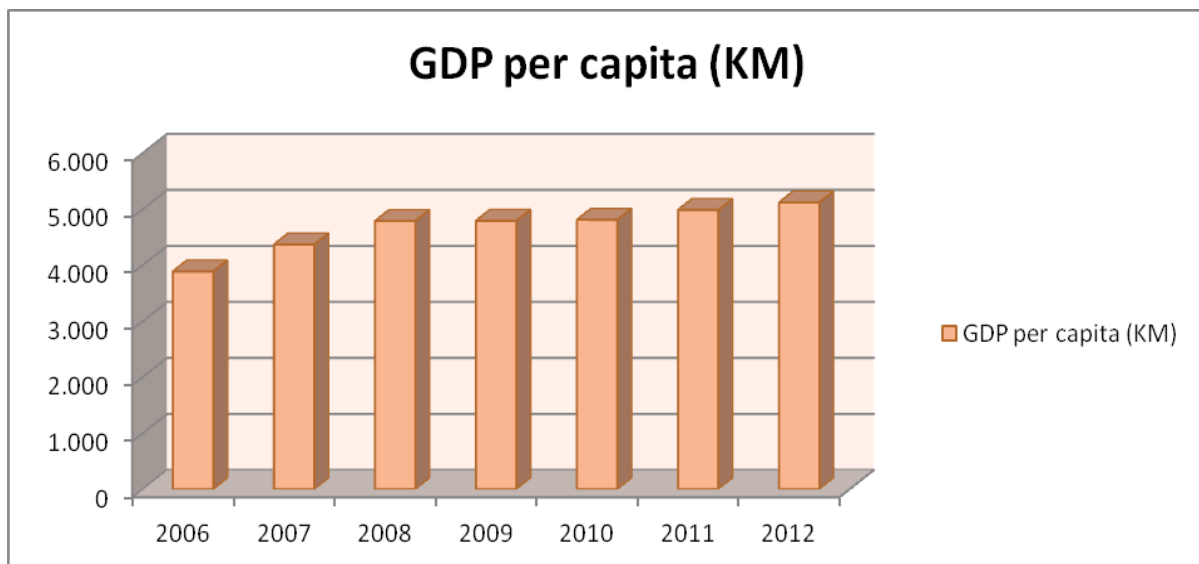
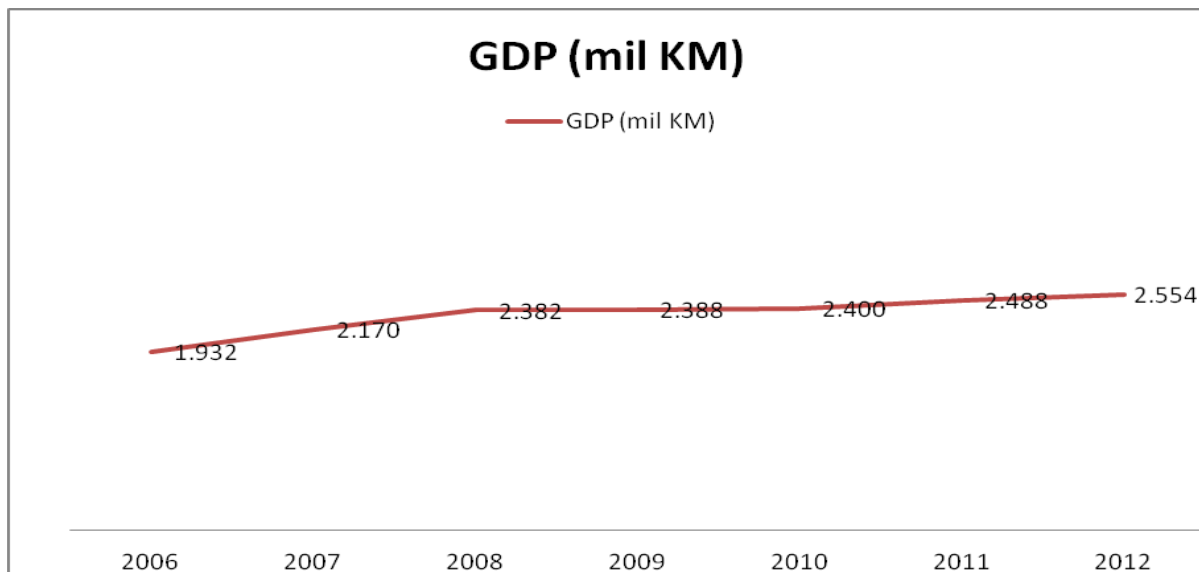
Bruto domaći proizvod u Tuzlanskom kantonu u 2012 godini dostigao je nivo od 2.554 miliona KM bilježeći prosječnu godišnju stopu rasta od 8,88 % za period od 2006 do 2012.godine. Prema tome GDP kontinuirano raste iz godine u godinu u periodu 2006 – 2012.godina. Razlozi takvog rasta trebaju se podvrgnuti kritičkom osvrtu, stavljajući pod lupu dva elementa: niska startna osnovica za obračun i model obračuna koji uključuje i elemente opšte potrošnje. Prema tome relevantnost i komparacija veličina vezanih za GDP može biti upitna.

Međutim, GDP po glavi stanovnika u Tuzlanskom kantonu je ispod prosjeka Federacije i u 2012.godini je iznosio 5.117KM. U poređenju sa GDP po glavi stanovnika u FBiH, koji iznosi 7.001 KM, u TK je manji po glavi stanovnika i iznosu 73,1% od prosjeka Federacije. Dinamički promatranao do 2009. godine GDP po glavi stanovnika je rastao po višoj stopi u odnosu na Federaciju BiH, tako da je do 2007 stopa rasta iznosila 12,37%, da bi u 2008 godini opala na 9,6%. Nakon 2009.godine stopa rasta GDP po glavi stanovnika značajno pada da bi se u prosjeku danas kretala oko 1,69%. godišnje. U narednom tabelarnom pregledu dato je kretanje GDP-a u TK-a

Tabela 1: Bruto domaći proizvod Tuzlanskog kantona¹

Godina	GDP (mil KM)	GDP per capita (KM)
2006	1.932	3.887
2007	2.170	4.368
2008	2.382	4.786
2009	2.388	4.791
2010	2.400	4.809
2011	2.488	4.984
2012	2,554	5.117

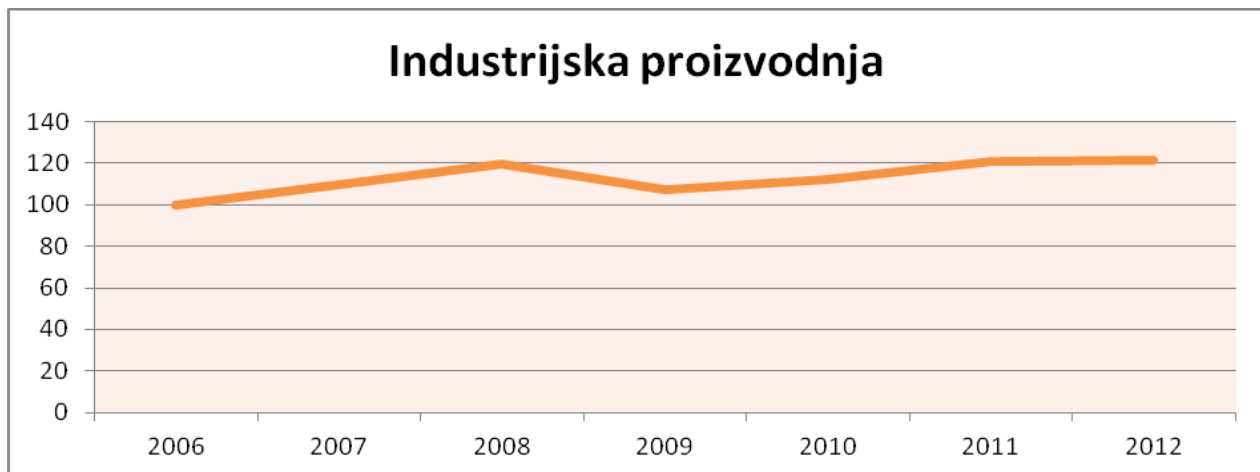

¹ Federalni zavod za programiranje razvoja – Makroekonomski pokazatelji po kantonima (više brojeva)

2. Industrijska proizvodnja

U periodu 2006-2012.godina, obim industrijske proizvodnje Tuzlanskog kantona je rastao po prosječnoj stopi od 7,9%, s tim da je u 2012.godini ostvaren rast od svega 0,9%. Takođe i ove rezultate treba staviti pod lupu. Međutim, poznato je da se cijene kontinirano mijenjaju, a to ima značajan uticaj na relanost obračuna industrijske proizvodnje. Ako se uzme u obzir da u obračunu nije uključeno kretanje cijena, odnosno obračun je izvršen po tekućim cijenama, posljedica toga je iskrivljena slika o nivou industrijske proizvodnje u TK-a. Razloge za ovo, u kretanju industrijske proizvodnje, takođe treba tražiti u posljedicama ratnih događanja, kada je ekonomski i privredni sistem bio u kolapsu, zatim u lošim rezultatima tranzicijskih procesa, a naročito u nedostaku pozitivnih rezultata vezanih za poslijeratnu obnovu i proces privatizacije. Svakako ne treba zaobići ni činjenicu o visokim socijalanim opterećenima koja su izazavala fiskalno opterećenje iznad realnog kapaciteta, a to je u konačnici imalo negativan uticaj na akumulativnu i reproduktivnu sposobnost privrede u TK-a. U narednom grafikonu prikazan je pregled industrijske proizvodnje za period 2006-2012. godine (Baza 2006=100).

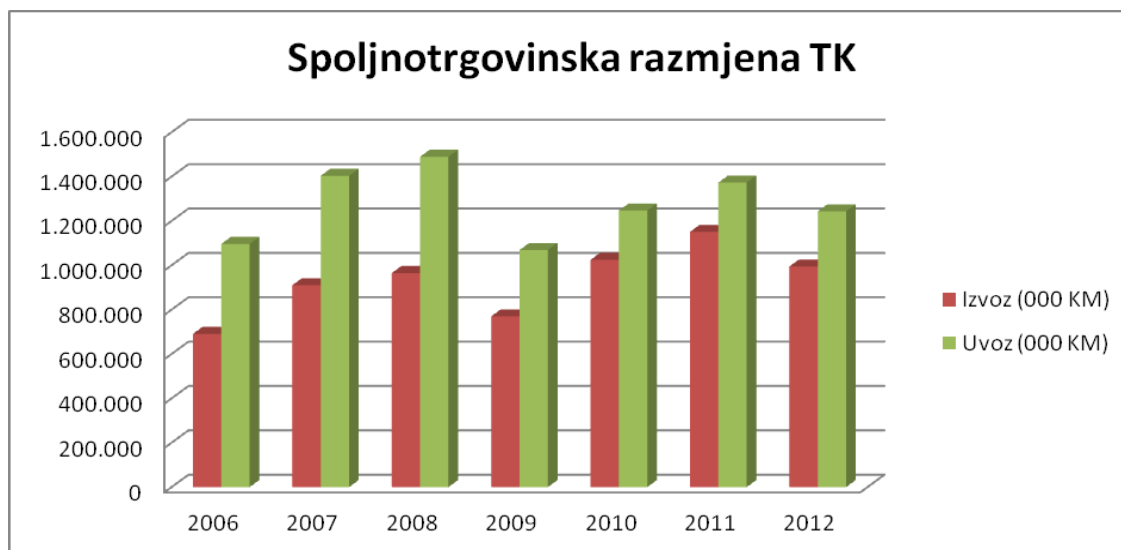
2006=100	2006/2005	2007/2006	2008/2007	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011
Indeks industrijske proizvodnje	100,00	109,50	110,40	87,20	105,20	108,5	100,9

3. Spoljnotrgovinska razmjena

Pokrivenost uvoza izvozom u BiH za 2012. godinu iznosila je 51,71%, a u TK 80 % što govori da je ovaj kanton imao povoljniju spoljnotrgovinsku razmjenu nego BiH. Ovaj pokazatelj treba da posluži kao oslonac za izgradnju ekonomskih politika u TK-a.

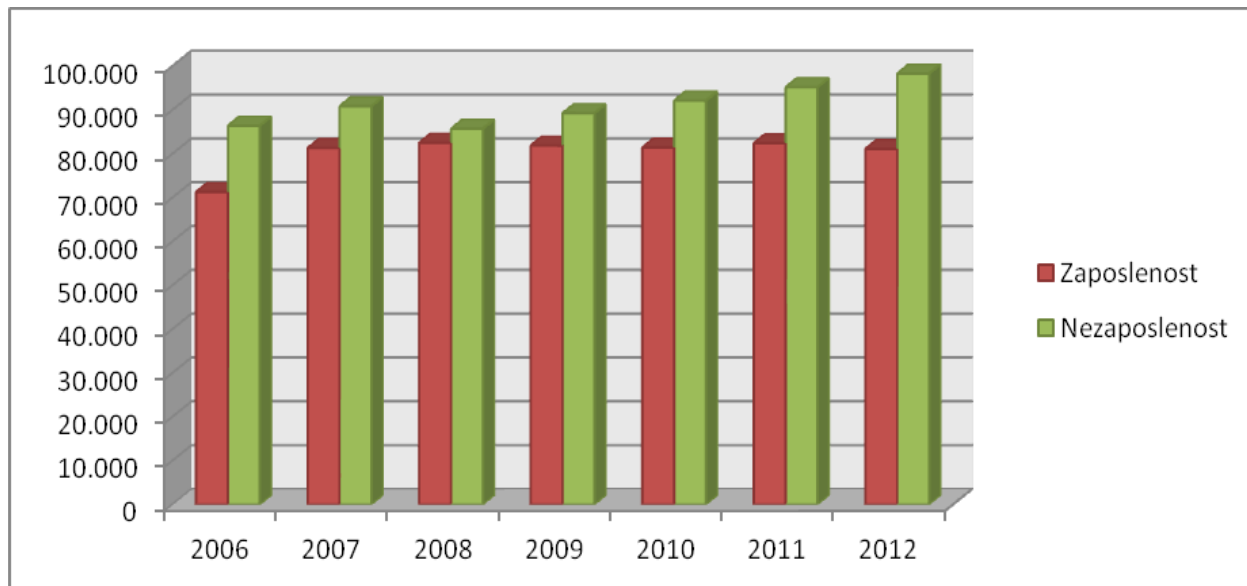
Godina	Izvoz (000 KM)	Uvoz (000 KM)	Saldo (000 KM)	Pokrivenost %
2006	690.759	1.096.315	-405.556	63,00
2007	910.032	1.403.526	-493.494	64,80
2008	964.739	1.489.417	-524.678	64,80
2009	769.537	1.068.765	-299.228	72,00
2010	1.024.561	1.246.785	-222.224	82,00
2011	1.150.617	1.372.908	-222.291	83,80
2012	994.473	1.242.794	-248.321	80,00

4. Zaposlenost, nezaposlenost i plate

U Tuzlanskom kantonu je u zadnjih nekoliko godina kontinuiran pad broja zaposlenih i rast nezaposlenosti. Poseban problem predstavlja izuzetno visoka nezaposlenost pošto je u avgustu 2013.godine, broj nezaposlenih iznosio rekordnih 100.403 osobe. Neto plate bilježe mali, skoro zanemarivi rast tokom posmatranog perioda (0,1% u odnosu na prethodnu godinu) i značajno su ispod prosjeka Federacije (11,45% manja u odnosu na prosječnu platu u Federaciji BiH).

Godina	Zaposlenost	Nezaposlenost	Neto plate
2006	71.293	86.411	564,73
2007	81.300	90.840	624,64
2008	82.497	85.711	707,10
2009	81.875	89.250	725,82
2010	81.419	92.128	727,93
2011	82.405	95.194	732,94
2012	81.095	98.289	736,90

Na osnovu prikazanih rezultata analize navednih ekonomskih kategorija možemo konstatovati sljedeća obilježja privredne situacije u TK-a:

- Ostavreni nivo domaćeg bruto proizvoda i njegovo kretanje u periodu 2006-2012. godine ima negativne tendencije i mjerama ekonomskih politika treba prvo zaustaviti takvo kretanje, a u drugom koraku stvoriti pretpostavke za blagi oporavak odnosno intenzivan rast.
- Nivo industrijske proizvodnje ne zadovoljava potreba za industrijskim rastom kao osnovicom ukupnog rasta, te kao takav treba da doživi korjenite promjene u dugoročnom periodu.
- Spoljnotrgovinska razmjena bilježi pozitivne trendove. U budućnosti i dalje treba postići izvozne mjere sa krajnjim ciljem ostavrenja uravnoteženog trgovinskog bilansa, a dugoročno ostvarenja suficita.
- Zaposlenost takođe ima negativnu tendenciju i njene uzroke treba tražiti u opadanju trežnje kao osnovnom elemntu ekonomskog prosperiteta. Izgradnjom društva znanja, operativnih ideja i razvoja moguće je ostavriti rast realnog sektora, a time i rast uposlenosti.

II. MJERE ZA PREVAZILAŽENJE STANJA U PRIVREDI TK-a

Strategijom razvoja Tuzlanskog kantona za period 2008 – 2013. definisani su najbitniji strateški ciljevi razvoja Tuzlanskog kantona i to:

1. Ubrzanje ekonomskog rasta
2. Razvoj ljudskih resursa i unapređenje kvaliteta života
3. Prepoznatljivost Tuzlanskog kantona u BiH, regionu i evropskom okruženju
4. Uravnoteženost i održivost razvoja na TK
5. Postizanje društvenog konsenzusa i podizanje kapaciteta razvoja TK.

U skladu s definisanim strateškim ciljevima, Kantonalna privredna komora Tuzla predlaže sljedeće mjere za unapređenje i razvoj privrede :

1. Aktivirati moguće uštede u Budžetu te redefinisati mjere koje moraju imati razvojnu komponentu tj. podsticaj izvoza i zapošljavanja. Uspostaviti neposrednu koordinaciju sa općinama vezano za uštede i podsticaje. Javna preduzeća Tuzlanskog kantona takođe trebaju uvesti mjere štednje i smanjenja administrativnih troškova.
2. Osiguranje povoljnih kreditnih sredstava privrednicima i obrtnicima na Tuzlanskom kantonu.
Uslovi kreditiranja:
 - oformiti kreditni fond na Tuzlanskom kantonu iz kojeg će se regresirati kamata,
 - kamata 3,25 – 3,50%
 - rok povrata 10 godina
 - mogućnost reprograma postojećih kredita kod izvoznih firmi kao i firmi iz poljoprivredne i prehrambene industrije
 - regresiranje kamata na proizvodne investicije
 - pojednostavljene procedure dobivanja kredita kod Razvojne banke i komercijalnih banaka i otvaranje povoljnih kreditnih linija za izvoznike.
3. Povećati garantni fond Tuzlanskog kantona proizvodnim firmama i izvoznicima koji nemaju dovoljnih sredstava za garancije za dobijanje kredita.
4. Potpora izvoznom sektoru - Osigurati dodatna sredstva za promociju privrede Tuzlanskog kantona na ino tržištu:
 - izdvojiti dodatna sredstva iz Budžeta Tuzlanskog kantona za promociju
 - maksimalno iskoristiti sve društveno-ekonomske odnose sa susjednim i ostalim regijama.
5. Zadržati postojeći nivo cijena komunalnih usluga i ostalih naknada na nivou lokalnih zajednica na Tuzlanskom kantonu za vrijeme trajanja ovih mjera prema građanima i privrednim subjektima.
6. Podsticanje direktnih stranih ulaganja i prijenosa tehnologija te:
 - uvesti ubrzani postupak dobijanja svih dozvola u roku od 45 dana za veća direktna strana ulaganja
 - pokrenuti prijenos novih tehnologija i inovacija u skladu sa standardima EU putem fondova EU.
7. Smanjenje svih taksi i naknada prilikom pokretanja i obavljanja privredne djelatnosti koje su u nadležnosti Tuzlanskog kantona.
8. Povećanje domaće tražnje kroz realizaciju infrastrukturnih projekata (usmjereno za najugroženije sektore: građevinarstvo i industriju građevinskih materijala, industriju metala i nemetala)
 - pokrenuti aktivnosti za izgradnju auto puta Tuzla-Rijeka Sava i brze ceste Tuzla-Sarajevo
 - izgradnja stambenih jedinica za građane i boračku populaciju
 - razvoj infrastrukture u ruralnim oblastima putem povoljnih kreditih linija i samofinansiranja građana (emisija obveznica)

- insistirati na bržoj realizaciji projekata iz „Strateškog plana i programa razvoja energetskog sektora Federacije BiH“ koji se odnosi na Tuzlanski kanton.
9. Smanjenje neformalnog sektora, unapređenje zakonske regulative jačanjem svih kontrolnih funkcija, inspeksijskih službi i nadzornih organa na Tuzlanskom kantonu (saobraćaj, građevinarstvo, trgovina, turizam i ugostiteljstvo)
10. Povećanje konkurentnosti privrede kroz:
- edukacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija u oblasti ljudskih resursa u skladu sa potrebama tržišta rada
 - sufinansiranje obuke za izradu aplikacija za projekte iz fondova EU
 - sufinansiranje uvođenja ISO za MSP.
11. Osiguranje sredstava za robne rezerve Tuzlanskog kantona uz obaveznu kupovinu proizvoda domaće proizvodnje.
12. U oblasti drvoprerađivačke industrije, tekstilne i obućarske industrije zadržati nivo uposlenosti, obezbijediti podsticaj za izvoz u cilju konkurentnosti naših privrednih subjekata.
13. Održavanje životnog standarda najugroženijim kategorijama stanovništva
- osigurati sredstva u budžetima Kantona i općina za održavanje životnog standarda najugroženijih kategorija stanovništva
 - po općinama Tuzlanskog kantona sačiniti socijalnu kartu stanovništva
14. Animirati visoko obrazovanje i naučne institucije Tuzlanskog kantona u cilju predlaganja razvojnih programa i mogućnosti investiranja u privredu na Tuzlanskom kantonu te pokrenuti izradu strategije obrazovanja.
15. Efikasnije korištenje budžetskih sredstava za poljoprivredu u cilju povećanja poljoprivredne proizvodnje.
- striktna primjena Zakona i podzakonskih akata u oblasti podsticaja za poljoprivredu usklađenim sa agrorokovima i ciklusima proizvodnje
 - uspostaviti bazu podataka u elektronskoj formi o korisnicima poljoprivrednih podsticaja, (mlijeka, mesa, voća i povrća) njihovim izvještajima o utrošku sredstava i povećanju proizvodnje
 - stimulirati osnivanje specijalizovanih poljoprivrednih zadruga proizvođača sa malim posjedima
 - formirati berzu poljoprivrednih proizvoda i otkup za robne rezerve
 - poduzeti mjere za hitno rješavanje stečajnog postupka u firmama iz poljoprivredno-prehrambenog sektora
 - u cilju zaštite stočnog fonda i unapređenja stočarstva uspostaviti potpunu kontrolu obilježavanja životinja
 - uspostaviti nadzor funkcionisanja mljekarskog lanca u cilju upošljavanja ruralnog stanovništva
 - podsticati razvoj voćarstva i povrtlarstva razvojem primarne dorade i prerade u finalne proizvode
 - obezbijediti povoljna startna ulaganja za plateničku proizvodnju povrća, gljivarstvo i pčelarstvo kao mogućnost zapošljavanja prigradskog stanovništva

16. Izraditi Strategiju razvoja industrije tekstila, kože i obuće na TK sukladnu postojećim strateškim dokumentima na nivou FBiH. U okviru tekstilne i obućarske industrije, uvezati radni staž uposlenika za prethodni period, riješiti problem neisplaćenih refundacija za trudničko bolovanje i uvesti stimulaciju za izvoznike kao i novčane premije po radniku u cilju podrške ovoj industriji.
17. U oblasti trgovine i ugostiteljstva tražiti što veću zastupljenost domaćih proizvoda na području Tuzlanskog kantona (svi trgovački lanci, hoteli, restorani i drugi ugostiteljsko-turistički objekti).
18. Pokrenuti kantonalni projekat "Proizvodimo kupujmo domaće" u cilju podizanja svijesti građana o značaju kupnje domaćih proizvoda uz podršku svih raspoloživih medija na Tuzlanskom kantonu (TV, radio i printani mediji).
19. Preporučiti Kantonalnoj televiziji da uvede stalnu rubriku o privrednoj problematici da se javnost kroz javni dijalog uključi u rješavanja pitanja iz mjera Vlade Tuzlanskog kantona i Federacije.
20. Pojačati kantonalni nadzor nad kvalitetom uvoznih proizvoda radi zaštite domaćih potrošača.
21. Uspostaviti efikasniji i za privredu kvalitetniji rad Regionalnog centra Uprave za indirektno oporezivanje.
22. Tuzlanski kanton treba smanjiti sve administrativne troškove proporcijalno smanjenju prihoda. Usaglasiti mjere Vlade Tuzlanskog kantona sa mjerama Vlade Federacije Bosne i Hercegovine kroz intenziviranje rada ekonomsko-socijalnog vijeća na Tuzlanskom kantonu kroz predlaganje konkretnih mjera za unapređenje i razvoj privrede.

Prilikom provođenja, smatramo da se treba držati sljedećih principa:

- Jedinstva
- Solidarnosti
- Kontinuiteta i
- Ustavnosti i zakonitosti

Za uspješnu realizaciju mjera neophodno je jedinstvo svih ključnih subjekata na Tuzlanskom kantonu. Prilikom donošenja Budžeta Tuzlanskog kantona za 2014. godinu, neophodan je imperativ jedinstva za efikasno sprovođenje mjera koje su budžetom predviđene. Uspješna realizacija mjera za podsticaj privrede i zapošljavanje moguća je isključivo ako bude ravnomjerno raspoređena između svih interesnih grupa. Stoga je princip solidarnosti prihvaćen kao osnova za utvrđivanje mjera.

Imajući u vidu da dubina ekonomske krize još nije poznata na globalnom nivou, neophodno je da se efekti kontinuirano prate i da se promptno reaguje na svaki novi aspekt. Dosljedna primjena principa ustavnosti i zakonitosti treba da bude imperativ u provođenju mjera iz nadležnosti Vlade Tuzlanskog kantona.

Navedene mjere su usmjerene na stabilizaciju, te dalji rast privrede Tuzlanskog kantona. Obavezno formirati odgovarajuće tijelo koje će pratiti realizaciju i efekte preduzetih mjera.

Kantonalna privredna komora Tuzla je spremna u saradnji sa resornim ministarstvima uraditi akcioni plan za realizaciju ovih mjera.

KANTONALNA PRIVREDNA KOMORA
TUZLA